

Sünkroniseerimine

- Taust
- Kriitilise sektsiooni probleem
- Sünkroniseerimisriistvara
- Semaforid
- Klassikalised sünkroniseerimisprobleemid
- Kriitilised regioonid
- Monitorid
- Näited: Solaris, Windows 2000, Linux

Taust

- Paralleelne juurdepääs jagatud mälule võib andmeid sodida
- Andmete konsistentsena hoidmiseks on vaja mehhanismi, et koostööd tegevaid protsesse õiges järjekorras täita
- Jagatud mälu puhver $n - 1$ kirjega oli lihtne, n kirjega keerulisem
 - Näiteks lisame juurde loenduri (näitab, mitu elementi puhvris on, algul 0)

Näide: seesama piiratud puhver

```
#define BUFFER_SIZE 10
typedef struct {
    . . .
} item;
item buffer[BUFFER_SIZE];
int in = 0;
int out = 0;
int counter = 0;
```

Näide: piiratud puhver – tootja protsess

```
item nextProduced;
while (1) {
    while (counter == BUFFER_SIZE)
        ; /* do nothing */
    buffer[in] = nextProduced;
    in = (in + 1) % BUFFER_SIZE;
    counter++;
}
```

Näide: piiratud puhver – tarbija protsess

```
item nextConsumed;  
while (1) {  
    while (counter == 0)  
        ; /* do nothing */  
    nextConsumed = buffer[out];  
    out = (out + 1) % BUFFER_SIZE;  
    counter--;  
}
```

Atomaarsed operatsioonid

- `counter++` ja `counter--` tuleb täita atomaarselt
- Atomaarne operatsioon on operatsioon, mis tehakse ära korraga ilma katkestamata
- Laused `counter++` ja `counter--` võidakse kumbki realiseerida kolme masinkäsuna:

<code>register1 = counter</code>	<code>register2 = counter</code>
<code>register1 = register1 + 1</code>	<code>register2 = register2 - 1</code>
<code>counter = register1</code>	<code>counter = register2</code>
- Sellised käsujadad erinevates protsessides võivad üksteisega vahelduda kasvõi 1 käsu kaupa
- Mis on tulemus, kui `counter = 5`, üks protsess teeb `counter++` ja teine samal ajal `counter--` — kas 4, 5 või 6?

Võidujooks ja kriitiline sektsioon

- Võidujooks (*race condition*) – situatsioon, kus andmete kasutamisel mitme protsessi poolt korraga sõltub tulemus ajalistest teguritest
- Võidujooksude vastu aitab protsesside sünkroniseerimine
- Olgu meil n protsessi võistlemas samade jagatud andmete pärast
- Iga protsessi koodisegmendist mingi jupp on kriitiline – see jupp, kus tegeldakse jagatud andmetega
- Probleem: kindlustada, et kui üks protsess täidab oma kriitilist sektsiooni, siis teised protsessid ei saa oma kriitilisi sektsioone täita

Kriitilise sektsiooni probleemi lahendus

- Vastastikune välistamine – kui protsess P täidab oma kriitilist sektsiooni, siis ükski teine protsess ei tohi oma kriitilist sektsiooni täita
- Progress – kui ükski protsess ei täida oma kriitilist sektsiooni ja leidub mingi protsess, mis soovib siseneda kriitilisse sektsiooni, siis kriitilisse sektsiooni siseneva protsessi valikut ei saa lõpmatuseni edasi lükata.
- Piiratud ootamine – peab leiduma ülempiir sellel kordade arvul, mitu korda muud protsessid sisenevad kriitilisse sektsiooni sel ajal, kui protsess on avaldanud soovi kriitilisse sektsiooni siseneda ning seda soovi pole veel täidetud.
 - Eeldame, et iga protsess edeneb nullist suurema kiirusega
 - Protsesside omavahelise suhtelise kiiruse kohta mingeid eeldusi ei tee

Lahenduse kandidaate

- Eeldame ainult 2 protsessi P_0 ja P_1
- Protsessi P_i üldine skeem (teine protsess on P_j)
do {
 sisenemise sektsioon
 kriitline sektsioon
 väljumise sektsioon
 ülejäänud sektsioon
} while (1);

Kandidaat-algoritm 1

- Jagatud muutujad:

`int turn = 0` (näitab, mitmes protsess võib kriitilisse sektsiooni minna)

- Protsess P_i :

```
do {  
    while (turn != i) ;  
    critical section  
    turn = j;  
    reminder section  
} while (1);
```

- Rahuldab vastastikuse välistamise tingimust, aga mitte progressi tingimust

Kandidaat-algoritm 2

- Jagatud muutujad:

`boolean flag[2];`

`Algselt flag [0] = flag [1] = false`

- `flag [i] = true  $\Rightarrow$   $P_i$  on valmis sisenema kriitilisse sektsiooni`

- Protsess P_i :

```
do {  
    flag[i] = true;  
    while (flag[j]) ;  
    critical section  
    flag [i] = false;  
    reminder section  
} while (1);
```

- Rahuldab vastastikuse välistamise tingimust, aga mitte progressi tingimust

Kandidaat-algoritm 3

- Jagatud muutujad: mõlema eelmise algoritmi omad

- Protsess P_i :

```
do {  
    flag [i] = true;  
    turn = j;  
    while (flag [j] and turn = j) ;  
    critical section  
    flag [i] = false;  
    reminder section  
} while (1);
```

- Rahuldab kõiki meie tingimusi

Pagari algoritm

- Kriitiline sektsioon n protsessi jaoks
- Enne kriitilisse sektsiooni sisenemist saab iga protsess numbri
- Vähima numbri saanu siseneb kriitilisse sektsiooni
- Võib juhtuda, et protsessid P_i ja P_j saavad sama numbri
- Sel juhul teenindatakse protsessi, mille nimi (i või j) on väiksem
- See skeem garanteerib alati monotoonselt mittekahaneva järjestuse: näiteks 1,2,3,3,3,3,4,5...
- Jagatud muutujad:
 boolean choosing[n]; (initsialiseeritakse choosing[k]=false)
 int number[n]; (initsialiseeritakse number[k]=0)

Pagari algoritm protsessile P_i

```
do {  
    choosing[i] = true;  
    number[i] = max(number[0], number[1], ..., number [n-1])+1;  
    choosing[i] = false;  
    for (j = 0; j < n; j++) {  
        while (choosing[j]) ;  
        while ((number[j] != 0) &&  
            ((number[j],j) < (number[i],i)));  
    }  
    critical section  
    number[i] = 0;  
    remainder section  
} while (1);
```

Sünkroniseerimisriistvara

- Atomaarne kontroll + omistamine:

```
boolean TestAndSet(boolean &new) {  
    boolean rv = new;  
    new = true;  
    return rv;  
}
```

- Atomaarne vahetamine:

```
void Swap(boolean &a, boolean &b) {  
    boolean temp = a;  
    a = b;  
    b = temp;  
}
```

Atomaarse operatsiooni kasutamine

- Jagatud muutujad:

```
boolean lock = false;
```

- Protsess P_i :

```
do {  
    while (TestAndSet(lock)) ;  
    critical section  
    lock = false;  
    reminder section  
} while (1);
```


Semaforid

- Sünkroniseerimisvahend, mis ei vaja kogu ooteajaks hõivatud ootamist (*busy wait*)
- Semafor S – täisarvuline muutuja
- Ainsaks kasutusviisiks on kaks atomaarset operatsiooni:
 - Semafori võtmine (vajadusel ootamisega):

```
wait(S) {  
    while (S<=0) do ;  
    S--;  
}
```

- Semafori lahti laskmine:

```
signal (S) {  
    S++;  
}
```

Kriitiline sektsioon mitme protsessiga

- Jagatud muutujad:
semaphore mutex = 1
- Protsess P_i :
do {
 wait(mutex);
 critical section
 signal(mutex);
 remainder section
} while (1);

Semafor kui üldine sünkroniseermisvahend

- Tahame, et operatsioon B protsessis P_j täidetakse alles pärast operatsiooni A täitmist protsessis P_i
- Kasutame semafori (flag), initsialiseerime ta 0-ks
- Pseudokood:

P_i	P_j
...	...
A	wait(flag)
signal(flag)	B

Semafori realiseerimine (1)

- Defineerime semafori kui struktuuri

```
typedef struct {  
    int value;  
    struct process *L;  
} semaphore;
```

- Kasutame kahte lihtsat operatsiooni:
 - block() blokeerib seda kasutava protsessi
 - wakeup(P) jätkab blokeeritud protsessi P

Semafori realiseerimine (2)

- Defineerime semafori operatsioonid nüüd nii:

```
wait(S) {  
    S.value--;  
    if (S.value < 0) {  
        add this process to S.L;  
        block;  
    }  
}
```

```
signal(S) {  
    S.value++;  
    if (S.value <= 0) {  
        remove a process P from S.L;  
        wakeup(P);  
    }  
}
```

- Vajame endiselt atomaarsust
- Atomaarsuses saavutame lühikese hõivatud ootamisega
- Ise hõivatud ootamist ei kasuta

Tupikud ja näljutamine

- Tupik – kaks või enam protsessi ootavad lõpmatult sündmust, mida saaks põhjustada ainult mingi teine ootav protsess
- Olgu S ja Q kaks semafori (algväärtusega 1)

<code>wait(S);</code>	<code>wait(Q);</code>
<code>wait(Q);</code>	<code>wait(S);</code>
<code>...</code>	<code>...</code>
<code>signal(S);</code>	<code>signal(Q);</code>
<code>signal(Q);</code>	<code>signal(S);</code>

- Näljutamine – lõpmatu blokeerimine, kus mingi protsess jääb igaveseks semafori järjekorda (näiteks LIFO järjekord ja suur koormus)

Semaforide tüübid

- Loendav semafor – täisarv võib suvalisi väärtusi võtta
- Binaarne semafor – täisarv võib olla ainult 0 või 1 (kohati lihtsamini realiseeritav)
 - *mutex* – binaarne semafor vastastikuseks välistamiseks
- Loendavat semafori saab realiseerida binaarsete semaforide abil:
 - Andmestruktuurid:
binary-semaphore S1 = 1, S2 = 0;
int C;
 - C algväärtuseks olgu S algväärtus

Loendav semafor binaarsetest semaforidest

- wait(S):
 wait(S1);
 C--;
 if (C < 0) {
 signal(S1);
 wait(S2);
 }
 signal(S1);
- signal(S):
 wait(S1);
 C++;
 if (C <= 0)
 signal(S2);
 else
 signal(S1);

Klassikalised sünkroniseerimisprobleemid

- Piiratud puhver
 - Fikseeritud pikkusega massiiv elementidest, tootja ja tarbija
- Lugejad ja kirjutajad
 - Üks (atomaarselt mitte kasutatav) andmestruktuur
 - Lugejad ja kirjutajad
 - Mitu lugejat saab korraga olla, kirjutaja tahab üksi olla
- Einestavad filosoofid
 - Palju ressursse, palju kasutajaid, iga kasutaja kasutab mitut ressursi

Piiratud puhver semaforidega (1)

- Jagatud muutujad: semaphore full=0, empty=n, mutex=1;

- Tootja:

```
do {  
    ...  
    produce an item in nextp  
    ...  
    wait(empty);  
    wait(mutex);  
    ...  
    add nextp to buffer  
    ...  
    signal(mutex);  
    signal(full);  
} while (1);
```

Piiratud puhver semaforidega (2)

- Tarbija protsess:

```
do {  
    wait(full)  
    wait(mutex);  
    ...  
    take an item from buffer to nextc  
    ...  
    signal(mutex);  
    signal(empty);  
    ...  
    consume the item in nextc  
    ...  
} while (1);
```

Lugejad-kirjutajad (1)

- Jagatud muutujad:
semaphore mutex=1, wrt=1;
int readcount=0;
- Kirjutaja:
 wait(wrt);
 ...
 writing is performed
 ...
 signal(wrt);

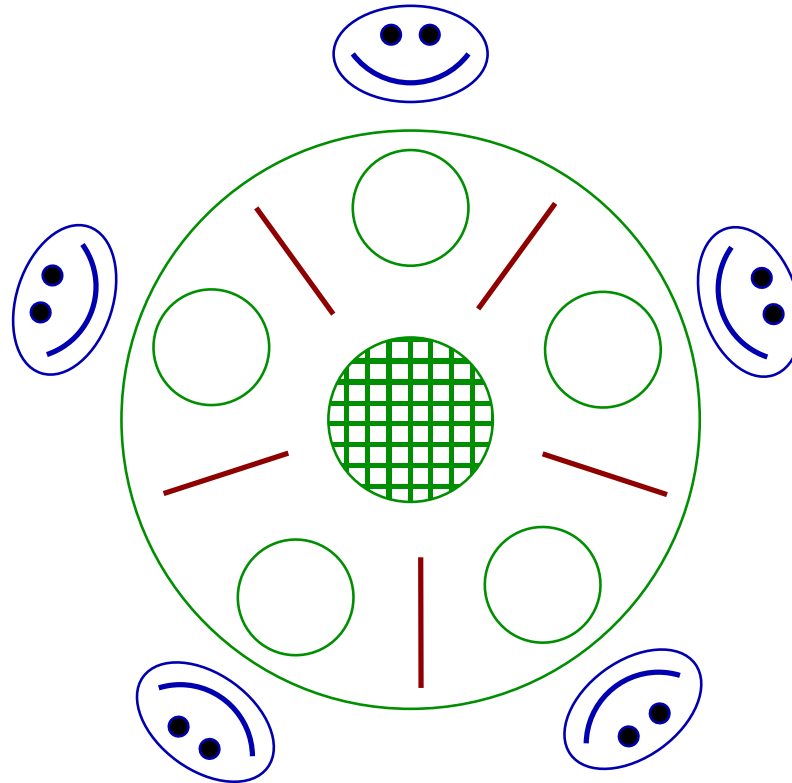
Lugejad-kirjutajad (2)

- Lugeja:

```
wait(mutex);  
readcount++;  
if (readcount == 1)  
    wait(wrt);  
signal(mutex);  
...  
reading is performed  
...  
wait(mutex);  
readcount--;  
if (readcount == 0)  
    signal(wrt);  
signal(mutex);
```

Einestavad filosoofid

- 5 filosoofi ümber laua
- Iga filosoof mõtleb ja sööb vaheldumisi
- Riisi söömiseks on vaja pulki kummaltki poolt

Filosoofide algoritm

- Jagatud andmed: semaphore chopstick[5]; (algset 1)

- Filosoofi P_i algoritm:

```
do {  
    wait(chopstick[i])  
    wait(chopstick[(i+1) % 5])  
    ...  
    eat  
    ...  
    signal(chopstick[i]);  
    signal(chopstick[(i+1) % 5]);  
    ...  
    think  
    ...  
} while (1);
```

Kriitilised regioonid

- Semaforide kasutamine on keerukas – mis saab, kui programmeerija kasutab wait+signal asemel signal+wait, wait+wait, signal+signal kogemata või unustab ühe üldse ära?
- Kriitiline regioon – kõrgema taseme sünkroniseerimiskonstruktsioon (peaks olema lollikindlam)
- Jagatud muutuja defineerimine: v : shared T
- Muutujat v kasutatakse ainult konstruktsioonis
region v when B do S
(kus B on tõeväärtusavaldis)
- S täitmise ajal ei saa teised protsessid kasutada muutujat v
- Täitmine blokeerub lisaks ka seni, kuni avaldis B täidetuks saab
- Näide: Java synchronized()

Näide: puhver kriitiliste regioonidega (1)

- Jagatud andmed:

```
struct buffer {  
    int pool[n];  
    int count, in, out;  
}
```

- Tootja:

```
region buffer when (count < n) {  
    pool[in] = nextp;  
    in = (in + 1) % n;  
    count++;  
}
```

Näide: puhver kriitiliste regioonidega (2)

- Tarbija:

```
region buffer when (count > 0) {  
    nextc = pool[out];  
    out = (out + 1) % n;  
    count--;  
}
```

- Kriitiliste regioonide teostus: näiteks mutex + semaforid tingimuse ootamiseks ja *B* taasväärtustamiseks

Monitorid

- Kah kõrgema taseme sünkroniseermiskonstruktsioon
- Laseb jagada operatsioone mingi andmetüübiga erinevate protsesside vahel

```
monitor monitor-name
{
    shared variable declarations
    procedure body P1 (...) {
        . . .
    }
    procedure body Pn (...) {
        . . .
    }
    {
        initialization code
    }
}
```

Tingimusmuutujad

- Et protsess saaks oodata monitoris, on vaja kasutada tingimusmuutujaid:
`condition x,y;`
- Tingimusmuutuja lihtsustab mingi tingimuse tõeseks saamise kontrollimist
- Tingimusmuutuja ainsateks operatsioonideks on `wait()` ja `signal()`:
 - `x.wait()` tähendab, et protsess blokeerub, kuni mõni teine protsess kutsub välja `x.signal()`
 - `x.signal()` tähendab, et äratatakse täpselt üks `x` taga ootel olev protsess. Kui selliseid pole, siis ei tehta midagi (võrdle semaforiga!)
- Monitoris tekib ootel protsesside järjekord. Järjekorras saab kasutada prioriteete – `wait(c)`

Ilma lukkudeta läbi ajamine

- Protsessid ootavad lukkude taga, lukud ise kulutavad ka aega – tahaks ilma hakkama saada
- *Locking cliff* (Larry McVoy) – lukkudega on üle pingutatud, kui süsteemis on lihtsam lisada uus lukk kui välja mõelda, kas mõni olemasolev lukk piisav on
- Atomaarsed muutujad
- Atomaarsed operatsioonid
 - Atomaarne vahetmine ning võrdlemine koos vahetamisega, näiteks CMPXCHG8B, CAS
- Igale protsessorile oma koopia andmetest (*per-cpu data*)
- Lukustamist mitte vajavad algoritmid (näide: RCU – *Read-Copy-Update*)
- Mälubarjäärid (`mb()`, `rmb()`, `wmb()`)

RCU

- Mitme protsessori vahel jagatud andmete lugemiseks ilma lukkudeta
- Andmete muutmisel tekitatakse uus kirje ja pannakse globaalne viit sellele viitama
- Vanad kirjed, millele enam ei viidata, jäävad mõneks ajaks alles ja nendel kasutatakse spetsiifilist prügikoristuse viisi
- Linuxis on selleks prügikoristuse kohakse `schedule()` – RCU andmed tuleb lahti lasta kontekstivahetuse ajaks, siis koristatakse need automaatselt

Näide: Solaris

- Realiseerib mitmeid erinevaid tüüpe lukke, et toetada paljusid protsesse, paljusid lõimi (ka reaalaajalõimi) ja paljusid protsessoreid.
- Kasutab adaptiivseid mutexeid (*busy wait* mitme protsessori korral, blokeerumine ühe protsessori korral) lühikeste koodilõikude üksteise eest kaitsmiseks
- Kasutab tingimusmuutujaid ja lugemis-kirjutamislukke pikemate koodilõikude jaoks

Näide: Solarise *turnstile*'id

- Kasutab lukkude (adaptiivse mutexi ja rwlock'i) juures lõimede nimekirju (*turnstiles*), et meeles pidada luku järel ootavaid lõimi (+prior. pärimine)
- *Turnstile*'id pole seotud iga objektiga, vaid ainult nendega, kus on ootajaid
- Igal lõimel on oma *turnstile*. Kui ta on luku juures esimene blokeeruja, annab ta oma *turnstile*'i lukule ja kui vabaneb, saab tagasi. Kui keegi teine tema vabanemisel järjekorda jääks, siis antakse talle asemele kasutamata vaba *turnstile*.

Näide: Windows 2000

- Kasutab katkestuste maske üheprotsessorisüsteemidel ja spin-lukke (ingl. *spinlock*) mitmeprotsessorisüsteemidel
- Luku hoidjat välja ei tõrjuta
- Dispetšerobjektid – tuumaväliste lõimede sünkroniseermiseks (käituvad nagu mutexid või semaforid)
- Dispetšerobjektid võimaldavad kasutada ka sündmusi (*event*) lõimedele soovitud tingimustest teatamiseks (sarnane tingimusmuutujatele)
- Dispetšerobjektid on kas signaliseeritud (vabad) või signaliseerimata (kasutamisel lõim blokeeruks) olekus
- Dispetšerobjektil blokeeruv lõim läheb objekti ootejärjekorda
- Objekti oleku muutusel signaliseerituks äratatakse järjekorrast üks (näiteks mutexil) või mitu (näiteks sündmusel) lõime

Näide: Linux

- Kaks põhilist tüüpi lukke: spin-lukud ja semaforid
- Spin-lukud kompileeritakse üheprotsessorilise tuuma puhul kui NO-OP
- Semaforidel on järjekord blokeerunud protsessidest
- Semafore kasutatakse tavaliselt mutexina
- Lisaks on ajalooliselt alles BKL (*Big Kernel Lock*) – rekursiivne
- RCU on kasutusel *dentry cache*, IPv4 ruutinguvahemälu, moodulite nimekirja, failideskriptorite nimekirja ja protsessorite kuumvahetuse juures